

Bioforsk Rapport

Vol. 1 Nr. 55 2006

Økologisk sauekjøttproduksjon i Troms og Finnmark

Statusrapport 2005

Gunnlaug Røthe
Bioforsk Nord

Hovedkontor
Frederik A. Dahls vei 20,
1432 Ås
Tel.: 64 94 70 00
Fax: 64 94 70 10
post@bioforsk.no

Bioforsk Nord
Holt
Pb. 6232, 9292 TROMSØ
Tel.: 77 66 32 00
Fax: 77 66 32 44
holt@bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Økologisk sauekjøttproduksjon i Troms og Finnmark - Statusrapport 2005
<i>Forfatter(e)/Autor(s):</i> Gunnlaug Røthe

<i>Dato/Date:</i> 01.06.06	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 1610020	<i>Arkiv nr./Archive No.:</i> 621.5
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 55/2006	<i>ISBN-nr.:</i> 82-17-00055-7 978-82-17-00055-6	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 12	<i>Antall vedlegg/Number of appendix:</i>

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> FMLA Finnmark og Troms	<i>Kontaktperson/Contact person:</i>
--	--------------------------------------

<i>Stikkord/Keywords:</i> økologisk lam, økologisk sauekjøtt ecological lamb, ecological sheep	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmarksforskning Arctic Agriculture and Land Use Division
--	---

Sammendrag

Prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom forsøksringene i Troms og Finnmark og Bioforsk Nord Holt. I 2005, som er andre prosjektår, gikk det mye tid til gårdsbesøk og vurderinger av muligheter og begrensinger for omlegging til økologisk drift. Det er også foretatt noen økonomiske beregninger ved omlegging fra konvensjonell til økologisk drift. I samarbeid med Økologisk Ideforum Troms ble det avviklet to arrangementer, en vårsamling med tema Småskalaproduksjon og videreforedling av kjøttprodukter, og et høstseminar kombinert med etegilde på økologisk vis. Det er gjennomført kurs i økologisk landbruk i Finnmark (Varangerbotn). Det er sendt ut infoskriv til ringene og brukere og det er informert om prosjektet ved ulike anledninger. Det ble laget en infoplakat om økologisk sauehold til infobruk. To sauebruk startet omlegging til økologisk drift i 2005. Bortfall av kravet om tett liggeunderlag kan trolig virke positivt på utviklingen av økologisk sauehold i Troms og Finnmark, men skal denne produksjonsmåten få noe stort omfang må nivået på de økonomiske virkemidlene trolig økes.

Summary:

The aim for the project 'Ecological sheep-production in Troms and Finnmark' is to increase number of ecological sheepfarms in Troms and Finnmark. The challenge in ecological sheep-production in Northern Norway is to get sufficient manure to produce enough yield of fodder crops. Arctic Agriculture and Land Use Division and the Norwegian Agricultural Extension Service (LFR) carry out the project in co-operation.

<i>Land/fylke:</i> Norge/Troms og Finnmark
<i>Kommune:</i>
<i>Sted/Lokalitet:</i>

Ansvarlig leder/Responsible leader

Prosjektleder/Project leader

Olau Bergset

Gunnlaug Røthe

Forord

Prosjektet "Produksjon og omsetning av økologisk lam- og sauekjøtt og andre økologiske produkter fra Troms og Finnmark" er et treårig prosjekt (2004-2006), som gjennomføres i samarbeid med forsøksringene i Troms og Finnmark og Bioforsk Nord Holt. Prosjektet støttes økonomisk hovedsakelig av BU-midler fra Troms og Finnmark og infomidler fra økologisk landbruk (Tiltak i handlingsplan for økologisk landbruk).

Innhold

1. Sammendrag.....	4
2. Innledning.....	5
3. Metoder	6
4. Resultater og diskusjon.....	8
5. Konklusjoner	11

1. Sammendrag

Prosjektet, som er et samarbeidsprosjekt mellom forsøksringene i Troms og Finnmark og Bioforsk Nord Holt, har gjennomført 2. prosjektår. I 2005 gikk det mye tid til gårdsbesøk og vurderinger av muligheter og begrensinger for omlegging til økologisk drift. Dette ble gjort i samarbeid med forsøksringene. Det ble også foretatt en del økonomiske beregninger ved omlegging fra konvensjonell til økologisk drift. Disse viser at flere sauebruk i Troms og Finnmark har gode muligheter for å legge om til økologisk drift. I samarbeid med Økologisk Ideforum Troms ble det avviklet to arrangementer, en vårsamling i Harstad med tema Småskalaproduksjon og videreforedling av kjøttprodukter, og et høstseminar i Nordreisa kombinert med etegilde på økologisk vis. Det er gjennomført kurs i økologisk landbruk i Finnmark (Varangerbotn). Planlagt kurs i Troms måtte imidlertid utsettes på grunn av for få deltakere. Det er sendt ut infoskriv til forsøksringene og brukere, og det er informert om prosjektet ved ulike anledninger. Det ble også laget en infoplakat om økologisk sauehold for infobruk. Bortfall av kravet om tett liggeunderlag i økologisk drift kan trolig virke positivt på utviklingen av økologisk sauehold i Troms og Finnmark, men skal denne produksjonsmåten få noe stort omfang må nivået på de økonomiske virkemidlene sannsynligvis økes.

2. Innledning

2.1. Målsetting

Prosjektet skal først og fremst ha fokus på produksjon og omsetning av økologisk lam- og sauekjøtt, men det er også åpnet mulighet for andre økologiske produkter fra Troms og Finnmark. Formål med prosjektet er å bidra til vellykket økologisk produksjon og videreforedling og omsetning av egne produkter i Troms og Finnmark. Det er et mål i prosjektet å få 30 bruk (20 i Troms og 10 i Finnmark) med sau til å begynne og legge om til økologisk drift.

Prosjektet ønsker også å knytte til seg brukere som har lagt eller er i ferd med å legge om gården til økologisk drift. Dette skaper bedre grunnlag for å bygge opp et robust fagmiljø.

2.2. Organisering av prosjektet

Prosjektet gjennomføres i samarbeid med forsøksringene i Troms og Finnmark og Bioforsk Nord Holt. Det er organisert i tråd med prosjektbeskrivelsen.

Styringsgruppa består av følgende personer:

Forsøksringene:	Ulrike Nauman, Midt-Troms forsøksring Åse Vøllestad, Øst-Finnmark forsøksring
Bioforsk Nord Holt:	Olaug Bergset

Prosjektleder Gunnlaug Røthe er sekretær for styringsgruppa.

Ressursgruppa har følgende sammensetning:

Økologisk Ideforum Troms:	Bjarne Arild, økobonde, leder
FMLA Finnmark:	Karianne Holm Varsi
FMLA Troms:	Hilde Halland
Troms og Finnmark sau- og geitavlslag:	Arvid Nordskott, Kvæfjord
NNS Gilde:	Lars Ivar Fause, Balsfjord

3. Metoder

3.1. Møter

Det har vært gjennomført to møter i styringsgruppa, mens det planlagte møtet i ressursgruppa ble utsatt.

3.2 Kurs

Det ble gjennomført et kurs i økologisk landbruk i Varangerbotn 30.-31. mars 2005 (egen rapport er laget). Det var få men aktive deltakere. Lise Grøva fra Bioforsk Økologisk snakket om føring, ringleder Åse Vøllestad tok for seg Debioregler, Steinar Johansen fra FMLA Finnmark orienterte om det bygningsmessige, og jord- og plantekulturdelen hadde prosjektleder ansvaret for. Dessuten fortalte to brukere fra Pasvikdalen om krossing av korn og deres erfaring med denne dyrkingsmetoden. Økobonde Bjarne Arild fra Troms delte også sine erfaringer med kursdeltakerne. At praktikere formidler sine erfaringer til andre praktikere er som regel vellykket, det syntes det også å være i dette tilfellet.

I Troms ble det planlagt å gjennomføre kurs i april, men på grunn av få påmeldte ble dette kurset utsatt.

3.3. Andre arrangementer

I samarbeid med Økologisk Ideforum ble det 8.-9. april arrangert vårsamling i Harstad med tema Småskalaproduksjon og videreforedling av kjøttprodukter. Seminaret samlet 35 deltakere. Tre brukere med geit, sau og villsau innledet seminaret. Ellers var det innlegg fra Mattilsynet der det ble påpekt at Mattilsynet skal bidra til verdiskaping innen matområdet og skal være en medspiller for små matbedrifter. Det er viktig å trekke Mattilsynet tidlig med i prosessen ved planlegging og videreforedling av egne produkter. Det ble også orientert om ny forskrift om velferd for småfe der det bl.a. kreves tilgang på tett liggeunderlag til små lam. Dersom det er ønskelig å la dyra gå ute hele eller deler av vinteren må det søkes om fritak for kravet om husdyrrom.

I november ble det også i samarbeid med Økologisk Ideforum arrangert "Etegilde på økologisk vis".

All maten inklusiv vinen var økologisk. Mesteparten av råvarene ble skaffet lokalt og regionalt fra Alta til Harstad. Det ble servert ulike retter av økologisk lam. Arrangementet ble avholdt på Reisafjord Hotell i Sørkjosen kombinert med et fagseminar på dagtid. Fokus for fagsamlingen var lokal mat, videreforedling og hvordan økologisk landbruk kan gi grunnlag for bedriftsutvikling på gården. Innledere her var Liv Gunnlaug Røthe. Bioforsk rapport vol. 1 nr 55 2006

Fig. 1. Ulike retter basert på økologisk råstoff, fra venstre: lammelår, gryte basert på lammeskav, lammegryte, fårrikål.

Solemdal fra Bioforsk Økologisk, Per Christian Rålm, OIKOS og Jane Johansen, Bios (serveringsbedrift i Nordreisa). Kokken ved Reisafjord Hotell hadde gjort en god jobb og produsert en rekke retter til nytelse både for øye og gane. Han ga uttrykk for at råvarene hadde svært god kvalitet og at det hadde vært interessant å lage et måltid basert på økologiske ingredienser. Representanter fra forbrukerne, produsentene, rådgivingstjenesten og forvaltningen var tilstede under arrangementet.

Fig. 2. Utvalg av sauser: basilikumsaus, skogens hemmeligheter, peppersaus, kirsebærsaus og sopp-saus.

3.4. Informasjon om prosjektet

I tillegg til informasjonen om prosjektet som ble gitt på det årlige møtet for forsøksringene i Troms og Finnmark, er infofolderen laget i 2004 litt justert. Noen av forsøksringene har også informert om prosjektet i sine medlemsskriv. Ellers har det ved ulike anledninger f.eks. i møte med forvaltere og faglagsrepresentanter blitt orientert om prosjektet. Det er også laget infoplakat om prosjektet og økologisk landbruk generelt som bl.a. ble brukt på Landbruksmessa i Balsfjord. Dessuten er det laget infoskriv som er sendt brukere, forsøksringer og andre interesserte.

4. Resultater og diskusjon

Gårdsbesøkene i 2005 medførte at to bruk, ett i Karlsøy og ett i Lyngen, meldte seg inn i Debio før 1. mai og startet omlegging på hele bruket samtidig. Det er tanker om produksjon av grønnsaker og etter hvert urter og bær på begge brukene. På sikt kan også videreføring av kjøtt bli aktuelt.

Mange av de som har fått muligheter og begrensninger for omlegging til økologisk drift vurdert er positive, men det krever en viss modningstid for omleggingen starter. Det er behov for flere som lykkes med omlegging for å kunne dra andre med.

Det er utført en del beregninger for å vise utslag i dekningsbidrag ved omlegging til økologisk drift.

Nedenfor er det vist noen eksempler. Beregningene er utført ved hjelp av regneprogram laget av Bioforsk Økologisk (NORSØK).

Eksempel 1: Rikelig areal, men lav avling, plass til maks 66 vfs i fjøset.

Alt. 1: Konvensjonell drift med 50 vfs som er utgangspunktet i dag.

Avling: 200 FEm/daa

Alt. 2: Økologisk drift med 50 vfs.

Avling 150 FEm/daa (25% avlingsreduksjon)

Alt. 3: Økologisk drift 66 vfs (utnyttet maks fjøsplass)

Avling 150 FEm/daa

Sone for areal- og kulturlandskapstillegg: 7
Sone for distriktstilskudd, kjøtt: 5

	Alt. 1 Konv 50 vfs	Alt. 2 Øko 50 vfs	Alt. 3 Øko 66 vfs
Antall dekar	229	229	229
Avling, FEm/daa	200	150	150
Antall vinterfôra sauer	52	52	66
Antall vfs. > 1 år pr 1.jan.	42	42	54
Kraftfôrprosent	20	20	20
Kg sauekjøtt	315	315	378
Kg lammekjøtt	1 149	1 149	1 485

Inntekter			
Kjøtt	39 897	39 897	51 195
Merpris økokjøtt	0	575	742
Ull	9 986	9 986	12 704
Tilskudd kjøtt	32 451	32 451	41 644
Produksjonstilskudd dyr	25 116	25 116	32 292
AK-tilskudd + utmarksbeite	69 350	69 350	88 719
Tilskudd økodyr	0	5 460	7 020
Tilskudd økoareal	0	7 150	9 075
Sum inntekter	176 800	189 984	243 391
Variable kostnader			
Kraftør	6 969	9 186	11 607
Såfrø	1 843	2 580	3 272
Kunstgjødsel	11 239	0	0
Kalk + ensilering	8 982	13 957	17 704
Andre variable kostnader	6 240	6 240	7 920
Sum variable kostnader	35 273	31 963	40 503
Bunnfradrag	5 500	5 500	5 500
DB buskap	136 027	152 522	197 388
DB pr daa	594	666	862
Differanse i forhold til alt. 1		16 495	61 361
Refusjon avløserutgifter	14 784	14 784	19 008
Avgift til Debio	0	2 695	2 695
Behov for innkjøpt fôr, %	0	0	0

Eksempel 2. Fjøs plass til ca 200 vfs, men har i dag vel 150 vfs.

Alt. 1: Økologisk drift med 202 vfs

Avling: 215 FEm/daa (40% avlingsnedgang p.g.a sterkere beiting på innmark)

Alt. 2: Konvensjonell drift med 156 vfs. (i dag)

Avling: 360 FEm/daa

Alt. 3: Økologisk drift med 156 vfs.

Avling 260 FEm/daa (ca. 25% avlingsnedgang)

Sone for areal- og kulturlandskapstillegg: 6

Sone for distriktstilskudd, kjøtt: 5

	Alt.1	Alt. 2	Alt.3
	øko mer sau	konv i dag	øko i dag
Antall dekar	206	206	206
Avling, FEm/daa	215	360	260
Antall vinterføra sauer	202	156	156
Antall vfs. > 1 år pr 1.jan.	176	133	133
Kraftförprosent	18	15	15
Kg sauekjøtt	655	580	580
Kg lammekjøtt	4 342	3 302	3 302
Inntekter			
Kjøtt	144 357	110 743	110 743
Merpris økokjøtt	2 171		1 651
Ull	34 080	26 471	26 471
Tilskudd kjøtt	111 122	84 591	84 591
Produksjonstilskudd dyr	54 163	49 304	49 304
AK-tilskudd + utmarksbeite	132 600	120 000	120 000
Tilskudd økodyr	22 880		17 290
Tilskudd økoareal	11 330		11 330
Sum inntekter	512 703	393 630	423 901
Variable kostnader			
Kraftør	46 852	22 399	30 458
Såfrø	6 532	5 234	5 234
Kunstgjødning		13 957	
Kalk + ensilering	17 419	13 957	13 957
Andre variable kostnader	24 240	18 720	18 720
Sum variable kostnader	95 043	74 266	68 369
Bunnfradrag	5 500	5 500	5 500
DB buskap	412 159	313 865	350 033
DB pr daa	2 001	1 524	1 699
Differanse i forhold til alt.1		98 295	-36 168
Refusjon avløserutgifter	50 000	46 816	46 816
Avgift til Debio	2 580		2 580

Begge eksemplene viser større dekningsbidrag ved omlegging til økologisk drift. Omleggingstilskuddet er ikke regnet med i noen av eksemplene. Det kreves hele tiden at det gis informasjon om muligheten for omlegging til økologisk drift, og dette blir en viktig del av arbeidet i tredje prosjektår, samt oppfølging av de som har og driver og legger om.

5. Konklusjoner

Beregninger og vurderinger av muligheter og begrensninger for omlegging til økologisk drift på en del bruk i Tromsø og Finnmark, viser at mange har gode muligheter for å kunne legge om gårdsbruket til økologisk drift. Arealkrav i driftsbygning og skaffe nok grovfôr ved redusert gjødseltilgang er noen av utfordringene de fleste bruk med sauehold som legger om til økologisk drift, vil møte. Flere bruk har rikeleg med både fjøs plass og grovfôr slik at her vil det først og fremst være marked og omsetning av økologisk lam- og sauekjøtt som blir utfordringene. Først når flere legger om saueholdet til økologisk drift og lykkes med det, vil omfanget av økologisk sauehold i Troms og Finnmark øke. I tillegg er de økonomiske virkemidlene viktige.